

CONTRAPARTS DE SETEM - CATALUNYA A BOLÍVIA

*Comité de Solidaritat amb Bolívia
de Setem-Catalunya*

Contraparts de SETEM - Catalunya a Bolívia

- Comité de Defensa de la Infancia y la Juventud.
- I.S.A.L.P. (Investigación Social y Asesoramiento Legal de Potosí).
- Parroquia Jesús Obrero / Fundación Sembrando Esperanza.

Fitxa de la contrapart (I)

Nom: ISALP (Investigación Social y Asesoramiento Legal Potosí)

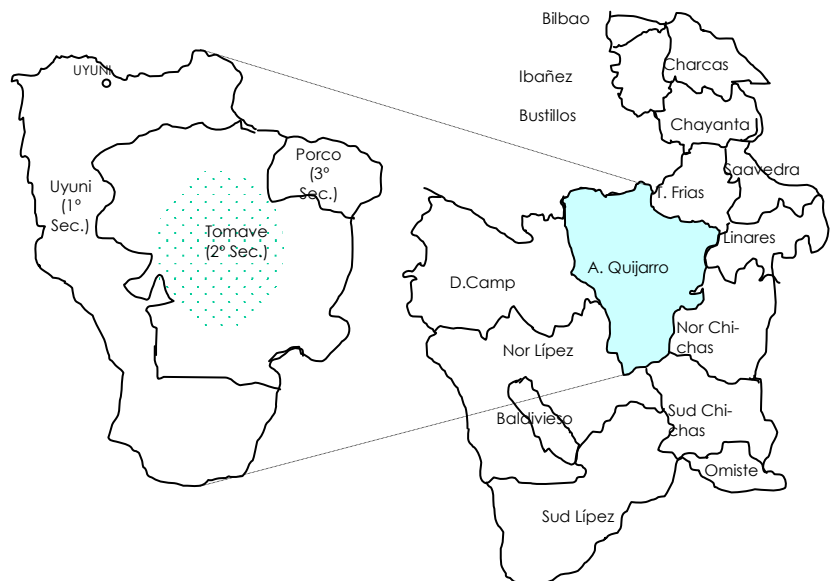
Adreça ISALP: C/ Sucre, 69
Potosí (Bolívia)

Adreça PADRE PACO: C/ Sucre, 86
Potosí (Bolívia)

Web: www.isalp.org

Coordinador General: Marco Antonio Castro

Persones de Contacte: Ramiro Villalpando ó Padre Paco

Descripció i objectius d'ISALP

Investigación Social y Asesoramiento Legal Potosí (ISALP) és una organització no governamental al servei dels sectors socials més pobres i desfavorits, amb la finalitat de millorar les seves condicions de vida i augmentar la participació social. ISALP pretèn enfortir les capacitats dels grups comunitaris, i elevar els seus nivells de coneixement, visió del món i experiència productiva.

Neix el 1985, de dues institucions catòliques (JEC i MUC) i dels seus integrants, estudiants universitaris, cridats a la reflexió sobre la realitat del país, i que treballaven com a voluntaris en les àrees rurals de Yura. Aquests joves, un cop acabats els seus estudis, decideixen continuar el seu treball com a voluntaris creant la organització ISALP.

ISALP realitza les seves activitats, sempre des d'unes línies d'acció concretes:

- a) Treball basat en la solidaritat i respecte a les formes originàries de les comunitats de base. Cooperació mútua i horitzontal.
- b) Treball de caràcter no confessional i d'independència polític partidista.
- c) Treball i decisions transparents cap el personal, beneficiaris i tècnics de l'organització.
- d) Treball en equips d'autonomia pròpia, i alhora participatius.

ISALP centre la seva activitat en l'entorn de les **Comunitats de Ayllu Yura**.

Les comunitats Ayllu Yura es troben a la província de Antonio Guíjarro i el municipi de Tomave. La província està constituïda per tres seccions municipals. Una primera secció amb capital Uyuni, una segona amb capital Tomave (on es troba Yura) i la tercera secció Porco.

Yura es caracteritza per l'agricultura i ramaderia. Les distàncies i les dificultats d'accés a les ciutats assignen un caràcter particular a aquesta regió quetxua.

L'Ayllu és la unitat en la que es dividia el territori originàriament. Abans de la divisió territorial imposada pels colonitzadors, l'Ayllu era una mena de petit estat amb una identitat cultural pròpia. ISALP, contrapart de Setem a Bolívia, treballa en base a aquesta divisió territorial, "respectant i potenciant el sistema econòmic, organitzatiu i ritual-festiu propi de les comunitats yuras".

L'Ayllu Yura té una extensió de 2.000 km² i una població de 7.348 habitants distribuïts en 42 comunitats campesines.

Ideari d'ISALP

ISALP treballa, més concretament, en els següents programes:

a) Programa d'assessorament jurídic popular

- Amb el programa d'assessorament jurídic és pretén aconseguir i aplicar els drets humans dels sectors socials (obrers, comunitats camperoles, pobles indígenes, dones, nens i adolescents) de la ciutat i l'àrea rural de Potosí. Generant una participació activa en el procés de transformació social cap a una societat més justa, humana i més sostenible. Pretén enfortir la identitat ètnica del Ayllus.

Projecte de contaminació
Projecte Treballadores Domèstiques
Projecte Assessorament jurídic als pobles indígenes

b) Programa estratègic de desenvolupament del Ayllu Yura

- Pretén enfortir el sistema econòmic, organitzatiu i ritual-festiu dels yures, a fi de passar progressivament a una estratègia de desenvolupament.
- En la vessant econòmica, es potencia la base productiva, respectant les seves formes col·lectives de treball. (Millores dels canals de rec, construcció d'estancs, carpes solars, rehabilitació de sòls, suport a la infraestructura escolar)
- En la vessant organitzativa, s'enforteixen les autoritats originàries, recuperant els rols de representació dels ayllus. S'han realitzat trobades amb les autoritats originàries amb l'objectiu que reflexiones sobre els seus càrrecs.
- Per últim, en la vessant ritual-festiu, s'estructuren fires que fomenten la visió andina del Ayllu.

c) Programa de capacitació, sistematització i producció

- Pretén desenvolupar eines didàctiques i pedagògiques, i realitzar programes de monitoreig, perquè així les pròpies comunitats puguin desenvolupar ells mateixos activitats i feines de transformació social.

Organigrama

L'organigrama de la contrapart està format pel coordinador general de la institució, el secretari i cada programa està format per un coordinador d'unitat.

- Director: Marco Antonio Castro
- Secretari: Jahel Aguilar
- Programa d'assessorament jurídic popular: equip multidisciplinar
- Programa estratègic de desenvolupament amb base ètnica: equip multidisciplinar format per sociòlegs, antropòlegs, enginyers agrònoms i civils.
- Programa de capacitació, sistematització i producció: equip multidisciplinar

Projectes d'internats a Yura i lloc d'acolliment

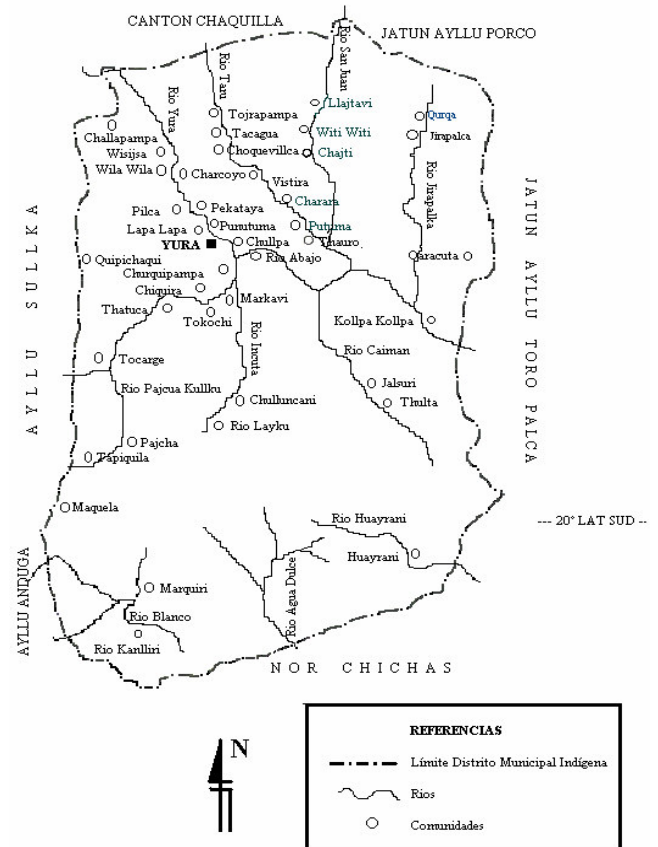
ISALP i el Padre Paco, veient la necessitat urgent, de la falta d'estructura adequada per a l'educació dels infants. Ha realitzat conjuntament amb la comunitat Yura, projectes a fi de millorar l'educació i les infraestructures escolars.

Fruit de la realitat, i veient que els nens, en moltes petites comunitats si volien estudiar havien d'anar concretament a Thauro, Pajcha, Tica-tica i Punutuma (a on hi ha les escoles fins a 8è de primària i ensenyança de medio –batxillerat-) i havien de caminar varies hores per arribar fins a l'escola, i no podien retornar a les seves comunitats, fent nit a la intempèrie i amb una alimentació insuficient, es varen construir uns internats, conjuntament amb la comunitat, a fi de solucionar els problemes indicats.

Aquests internats són el lloc d'acollida dels voluntaris de Setem, que el mes d'agost arriben a l'Ayllu Yura, després d'haver conegut ISALP a la ciutat de Potosí, i la seva tasca, així com el Padre Paco, ànima de l'organització.

D'ençà dos anys, els internats d'acollida són Tica-tica, a dos hores de Yura, i de camí a Uyuni. Punt-

MAPA DEL DISTRITO MUNICIPAL INDÍGENA YURA

unuma a una hora de Yura, i Thauro a tres hores de camí. Cadascú dels internats té una realitat ben diferent i gestionats des de la pròpia comunitat o bé per altres organitzacions com Fe y Alegría, com és el cas de l'internat de Punutuma, i d'altres petites entitats d'Espanya i Alemanya, vinculades a la labor del Padre Paco. Les activitats realitzades a cada internat són ben similars.

Altres projecte d'ISALP a Yura

Millora dels canals de rec

La producció de Yura està en base en rec. Els yura, des dels seus ancestrals, van construir uns canals de rec que ara ISALP, conjuntament amb els Yures, s'encarreguen de millorar, ja sigui amb ciment, com amb la construcció de dipòsits amb filtres per assegurar-ne una millor qualitat, encara que no potabilització.

Recuperació de sòls

La manca de terres pel cultiu, donada les característiques de la zona, de topografia accidentada i amb problemes d'erosió, fa que en aquest sentit ISALP estigui relaitzant projectes destinats a la recuperació de sòls.

Carpes solars

Construcció de carpes solars amb la finalitat de produir vegetals per la millora de les dietes (basades primordialment en el blat), així com fer un excedent destinat als mercats de Punutuma, Porco, Uyuni i Pelca. La carpes són d'ús comunal.

Museu cultural originari a Pelca

A fi de donar a conèixer la cultura originaria de l'Ayllu Yura, i poder autofinçar i donar sortida a alguns productes. En l'actualitat es treballa en el projecte de construcció d'un museu-botiga cultural a Pelca, de pas als turistes que van a Uyuni.

Tèxtils

Producció de fibra d'angora a través d'una granja de conills, i el seu posterior mesclat amb fibres de camèlids per obtenir fil. Fil que serà tenyit amb colorants vegetals de fabricació pròpia.

El projecte de tèxtils consta de la cessió de telers a les comunitats per a la producció d'articles que posteriorment es vendran al museu a preu just.

Fitxa de la contrapart (II)

Nom: Parroquia Jesús Obrero /
Fundación Sembrando Esperanza

Adreça: Av. Cochabamba s/n
El Alto (Bolívia)

web : www.fundase-bolivia.org.

Coordinador General: Toni Massagué

A la Parròquia Jesús Obrero del Alto, en Toni Massagué (ex-cooperant del Setem a dita Parròquia i membre fundador del Comité de Solidaritat de Bolívia de Setem — Catalunya), és director de la

Fundació Sembrando Esperanza, que duu a terme diferents projectes de cooperació en el barri 1º de mayo de la ciutat del Alto, i creada com a entitat gestonadora dels projectes socials inciat per la Parròquia.

Antecedents i Context Social

El Alto es una ciutat d'uns 800.000 habitants, situada a 4.100m d'alçada sobre el nivell del mar —la ciutat més populosa i alta del món—, a 25 kms de La Paz, i considerada la ciutat més jove d'Amèrica Llatina en quant a la mitjana d'edat dels seus habitants. La població de El Alto está conformada en la seva majoria per famílies de gent emigrada que prové de la zona de l'Altiplà miner i rural. La ciutat es molt extensa, les seves cases són de planta baixa i en general en procés de construcció, són escases les vivendes completament acabades. Les construccions es fan sense un pla urbanístic i la majoria dels amplis carrers estan sense pavimentar.

La Parròquia Jesús Obrero és tan jove com l'organització urbana de la zona. El seu primer pare fou el padre Sebastián Obermeier, a qui va succeïr el padre Joan Claessen. El padre José Fuentes Cano va assumir l'animació de la comunitat parroquial l'any 1991, fins a l'actualitat. La Parròquia atèn a unes 80.000 persones, cubrint una àmplia zona de la ciutat de EL ALTO.

La Parròquia compta amb cinc capelles: Señor de Mayo, Señor de la Santa Cruz, San Pablo, Santa María Magdalena i San Martín de Porres. Totes elles molt sencilles i acords al nivell social de la zona a on s'ubiquen.

La vinculació de la Parròquia Jesús Obrero i el Setem ha estat llarga i estreta, ja que s'han fet Camps de Solidaritat durant 10 anys seguits, i també s'ha acollit a dos cooperants de llarga durada, el segon dels quals, en Toni Massagué, viu assiduament a El Alto. Per les característiques del país (alçada) i de les zones a on es fan la resta dels Camps de Solidaritat (llunyania), normalment la Parròquia acull als grups durant un o dos dies a l'arribar, a més de què l'aeroport està molt aprop, i el mateix al retornar cap a Catalunya.

Projectes de la Fundació Sembrando Esperanza

A la fundació es duen a terme els següent projectes; val a dir que tots ells són de recomanació i visita obligada per a conèixer la realitat de les zones urbanes com és El Alto. És una oportunitat de conèixer de primera mà els projectes de la parròquia, tenint en compte que el grup està acollit al costat mateix dels centres, així com de veure intervencions en l'àmbit educatiu i del lleure de gran interès.

Centres Educatius Jesús Obrero i Región de Murcia

- Són centres d'educació formal que pretenen com a pilar fonamental l'objectiu de l'educació com a fi per erradicar la pobresa.

Kinder's i centres infantils Madre Piedad, Virgen de la Fuensanta i Sagrado Corazón de Jesús

- Projectes a petició de les juntes veïnals, pretén donar als infants atenció, a més d'enfortir aspectes psicològics i intel·lectuals.

Centre de Salut Jesús Obrero

- Pretén donar atenció mèdica de qualitat, atenent principalment a nens/es i dones embarassades, a fi de disminuir l'alta taxa de mortalitat materno-infanti que existeix al país.

- Neix de la necessitat de la junta veïnal.

Suport educatiu Kürmi

- Pretén donar atenció als infants del carrer, evitant la deserció escolar, i educant en la persona i la seva relació amb l'entorn.
- Pretén involucrar a les famílies de l'infant, fent-los col·laborar en les tasques del projecte, així com formant-los en aspectes d'educació als fills.

Casa de Trobades Emaús

Casa-alberg dedicat a rebre grups o gent que ha de venir a El Alto o La Paz per espai temporal. Normalment rep a grups organitzats per a realitzar les seves activitats ja que disposa de sales per a reunions, o també grups que només s'allotgen i reben manutenció. Aquest projecte d'és d'auto-finançament.

Forn de pa

En el forn es produeix el pa que es consumeix de manera interna, és a dir, el pa que diàriament mengen els nens i nenes dels diversos projectes, i les persones que realitzin activitats o s'allotgin a la casa de Trobades d'Emaús.

Fitxa de la contrapart (III)

Nom: Comité de Defensa para la Juventud y la Familia

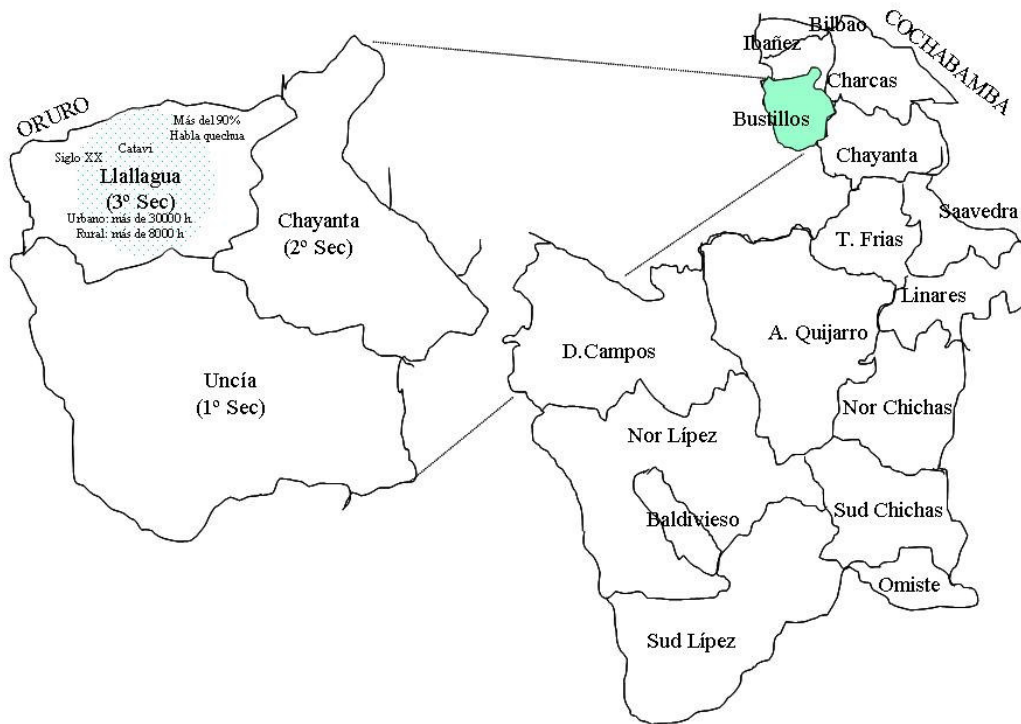
Adreça: Parroquia de Llallagua (Bolívia)

Coordinador General: Hna. Sonia

Descripció i objectius del Comitè de Defensa

El comitè de defensa neix l'any 1997 des del sí de l'església i la societat de Llallagua per treballar la promoció dels valors familiars a la zona.

Les dades d'una investigació que va fer l'Alcaldia Municipal de Llallagua l'any 2001, diuen que un 48% de la població viu en extrema pobresa.

Aquest aspecte afecta als adults però també afecta i molt greument, a la població infantil i juvenil que d'entre altres aspectes, han d'estar sols al carrer per què els seus pares estan treballant o buscant feina fóra del Municipi. Això provoca problemes en l'avanç dels seus estudis per la deserció escolar.

Projectes del COMITÈ de DEFENSA

Cabañitas del lectorcito

El projecte de les 'cabañitas del lectorcito' consisteixen en quatre biblioteques escolars ubicades en quatre zones marginals del municipis de Llallagua i Catavi, petita població al costat de Llallagua. Les biblioteques són ateses per bibliotecàries que reben recolzament econòmic extern.

Aquestes biblioteques funcionen en locals prestats i amb material donat per entitats i mitjançant recolliments de llibres en campanyes realitzades pel mateix Comitè de Defensa.

Els nombre d'infants que acull cada biblioteca varia, però la mitjana és de 20 nens i joves d'entre 5 i 17 anys.

Les cabañitas actuen com a suport escolar, així com també són una manera de proporcionar a aquests nens, nenes i adolescents material escolar i bibliogràfic. Es un espai de motivació i de recolzament de lecto-escritura, matemàtiques i per aquells que tenen més dificultat en l'aprenentatge, es treballa també el joc didàctic. Sovint es fan trobades entre les 4 biblioteques i es fan jocs d'integració, esports, concursos de dibuix, de poesia,..

Centro Benito

El centre Benito és un centre d'educació especial que va començar a funcionar a mitjans del 2004. El Comitè de Defensa va impulsar la seva creació i col.labora en el seu funcionament.

Una tasca molt important que realitzava el centre, durant els seus primers mesos de funcionament, era "anar a buscar" nens i nenes amb discapacitat que fins aleshores havien estat a casa i mai no havien assistit a cap centre educatiu, parlar amb les famílies i fer-los entendre la conveniència de l'assistència del seu fill al centre.

Un aspecte molt important que es treballa és l'alimentació, en el centre fan quatre àpats: esmorzar, aperitiu, dinar i berenar. Un altre aspecte important que es tracta és el de la higiene, una vegada a la setmana es dutxa a tots els nens.

En el centre s'estaven començant a crear tres aules. Una per a nens i nenes amb una discapacitat més profunda i nens petits, una altra per a nens fins a deu anys aproximadament i l'altre per a més grans. Els agrupaments eren flexibles tenint en compte no només l'edat sinó també el nivell d'aprenentatges.

Centro Juvenil

El Centre Juvenil neix de la mà del Comitè de Defensa fruit d'un incident en l'entorn de la violació d'una jove a Llallagua. Això impulsa al Comitè a crear un Centre d'alternativa al carrer per als Joves de la ciutat.

Altres projectes a Llallagua

Nom: Radio Pío XII

Adreça:

Siglo XX, Llallagua, Provincia Bustillo - Oruro, Dpt. NORTE POTOSÍ (Bolívia)

Freqüència: 5952.4 kHz

Pàgina web: www.radiopioXII.com

Coordinador General: Padre Roberto Durette

Administrador: Padre Guillermo Siles Paz

Persones de Contacte: Freddy i Maria Morales

La Ràdio Pío XII va néixer, farà més de 40 anys, amb l'objectiu de recolzar el sector miner de les cooperatives del nord de Potosí. La varen fundar els missioners Oblatos com a eina d'evangelització, més endavant però, amb la caiguda dels minerals i la privatització de la COMIBOL (Cooperativa Minera Boliviana), la missió de la ràdio passà a ser

un caminar junt amb els miners, oferint suport i formació a les cooperatives a favor dels canvis socials.

Des d'aleshores la ràdio ha ofert una programació trilingüe, en quetxua, aymara i espanyol, per així arribar a tots els sectors de la població. Amb el temps la ràdio s'ha transformat amb un aplec de locutors 'populars' i s'ha encarregat de formar a camperols i miners, als que des de les seves poblacions, per telèfon, informen sobre els successos polítics i les notícies de la zona.

Ràdio Pío XII també treballa a fi de donar eines educatives, organitzatives i tècniques als grups de camperols, cooperatives mineres, i ciutadans. En aquest sentit, Pío XII ofereix una cobertura informativa per crear opinió i facilitar discussions per trobar solucions als problemes comunitaris.

La Ràdio Pío XII planteja activitats de divulgació informativa, i dóna suport al treball educatiu i productiu dels miners. Té cobertura en ona curta, mitja, i també per FM; està afiliada a ERBOL (Educación Radifónica Boliviana) y ALER (Asociación Latinoamericana de Educación Radifónica).

La ràdio realitza programes vivencials, a través re-transmissions en directe en els programes, donant plena llibertat d'expressió als seus participants, i sempre des d'una òptica objectiva i apolítica. És per això, que Pío XII ha patit varis atemptats, imputables a entitats o individus afectats per alguna notícia emesa, especialment en època de dictadura. Malgrat tot, la ràdio segueix treballant en defensa de la igualtat de gènere, els drets humans fonamentals, els drets dels treballadors, i per fomentar la capacitat crítica.

Programes que es duen a terme

La ràdio Pío XII realitza molts programes orientats a les cooperatives mineres, ciutadans i ciutadanes de les poblacions de Llallagua, Siglo XX y Catavi, així com nombrosos programes de divulgació, formació i difusió.

Més concretament, els programes que realitza Pío XII són:

a) Programa 'miners'

El programa dirigit per Maria Morales (educadora i treballadora de Radio Pío XII) i d'altres col·laboradors s'encarrega de cobrir tot allò que tingui relació amb la mina.

Bàsicament, dóna suport als miners, les cooperatives i les palliris, a través de les seves entrevistes i accions de transformació social per enfortir aquest col·lectiu sovint oblidat i exposat a molts riscos.

Ofereix les informacions referents a la cotització dels minerals, la seguretat en l'interior de la mina, la situació de les cooperatives; així com la denúncia de condicions laborals indignes, i la precarietat de l'entorn laboral.

b) Programa 'municipis'

El programa conduït per Freddy (locutor popular i treballador de Radio Pío XII) i d'altres col·laboradors s'encarregar de cobrir la part informativa referent als esdeveniments, activitats i successos que tenen lloc a les localitats de Llallagua, Siglo XX i Catavi.

c) Programes de cobertura informativa i difusió

A banda dels programes fixes anteriors, la ràdio té unes línies d'acció molt clares en relació a la divulgació i informació nacional.

A fi de que tothom estigui informat, es donen les notícies amb les tres llengües de la nació.

d) Programes de formació

A través de trobades amb les cooperatives, col·lectius miners i d'altres, s'aprofiten aquestes estones per formar en aspectes de salut, sexualitat, igualtat de gènere i d'altres.

Amb tot això, s'aprecia la feina multidisciplinària que fa la ràdio, i la importància que té dins de la població.

Antecedents

La ràdio Pío XII és una organització amb anys d'experiència i molt reconeguda a la ciutat de Llallagua. De fet, el Setem va iniciar l'any 1997 la seva relació amb Llallagua a través de la Ràdio Pío XII que fins l'any 2001 era la contrapart d'acollida. L'any 2003 s'establiren les relacions amb el Comitè de Defensa de la Juventud y la Família que és la contrapart actual dels camps de solidaritat.

L'objectiu del camp es conèixer la realitat quotidiana de Llallagua i Catavi, és per això que conèixer a grups locals com la ràdio i la convivència amb les famílies permet l'acció sensibilitzadora i de transformació personal dels participants del camp.

Es però important, complir les expectatives amb les famílies i la contrapart, així que seria interessant que la col·laboració en la ràdio fos al voltant de 3 o 4 hores diàries, o de 3 o 4 dies per setmana, per així dedicar la resta de temps a la convivència amb les famílies (anar a comprar junts, passejar, i conèixer junts), conèixer altres projectes...